

ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print)

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ
Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің

Х А Б А Р Ш Ы С Ы

ВЕСТНИК

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ
НАУК РЕСПУБЛИКИ
КАЗАХСТАН
Қазақстан Республикасының
педагогикалық университетінің
Абая

THE BULLETIN

THE NATIONAL ACADEMY OF
SCIENCES OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN
Abai Kazakh National Pedagogical
University

PUBLISHED SINCE 1944

1 (401)

JANUARY – FEBRUARY 2023

ALMATY, NAS RK

БАС РЕДАКТОР:

ТҮЙМЕБАЕВ Жансейіт Қансейітұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің ректоры (Алматы, Қазақстан)

БАС РЕДАКТОРДЫҢ ОРЫНБАСАРЫ:

БИЛЯЛОВ Дархан Нұрланұлы, PhD, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің ректоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 2**

ҒАЛЫМ ХАТШЫ:

ӘБІЛҚАСЫМОВА Алма Есімбекқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Абай атындағы ҚазҰПУ Педагогикалық білімді дамыту орталығының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 2**

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

САТЫБАЛДЫ Әзімхан Әбілқайырұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Экономика институтының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Әбдіжапар Жұманұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Халықаралық инновациялық технологиялар академиясының президенті (Алматы, Қазақстан), **Н = 6**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, экономика ғылымдарының докторы, профессор, «Киево-Могилян академиясы» ұлттық университетінің кафедра меңгерушісі (Киев, Украина), **Н = 2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, К. Разумовский атындағы Мәскеу мемлекеттік технологиялар және менеджмент университетінің кәсіптік білім берудің педагогикасы және психологиясы кафедрасының меңгерушісі (Мәскеу, Ресей), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Ләззат Мықтыбекқызы, экономика ғылымдарының докторы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Қуатқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті педагогика кафедрасының меңгерушісі (Қарағанды, Қазақстан), **Н = 3**

БУЛАТБАЕВА Күлжанат Нурымжанқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының бас ғылыми қызметкері (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 2**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ресей білім академиясының академигі, «Білім берудегі стандарттар және мониторинг» журналының бас редакторы (Мәскеу, Ресей), **Н = 2**

ЕСІМЖАНОВА Сайра Рафихевна, экономика ғылымдарының докторы, Халықаралық бизнес университетінің профессоры, (Алматы, Қазақстан), **Н = 3**

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының Хабаршысы».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ (Алматы қ.). Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 12.02.2018 ж. берілген

№ 16895-Ж мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік.

Тақырыптық бағыты: *әлеуметтік ғылымдар саласындағы зерттеулерге арналған.*

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

Тиражы: 300 дана.

Редакцияның мекен-жайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28, 219 бөл., тел.: 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы, 2023

Типографияның мекен-жайы: «Аруна» ЖК, Алматы қ., Мұратбаев көш., 75.

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

ТУЙМЕБАЕВ Жансент Кансеитович, доктор филологических наук, профессор, почетный член НАН РК, ректор Казахского национального университета им. аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

БИЛЯЛОВ Дархан Нурланович, PhD, почетный член НАН РК, ректор Казахского национального педагогического университета им. Абая (Алматы, Казахстан), **Н = 2**

УЧЕНЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

АБЫЛКАСЫМОВА Алма Есимбековна, доктор педагогических наук, профессор, академик НАН РК, директор Центра развития педагогического образования КазНПУ им. Абая (Алматы, Казахстан), **Н = 2**

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

САТЫБАЛДИН Азимхан Абылкаирович, доктор экономических наук, профессор, академик НАН РК, директор института Экономики (Алматы, Казахстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Абдижапар Джуманович, доктор экономических наук, профессор, почетный член НАН РК, президент Международной академии инновационных технологий (Алматы, Казахстан), **Н = 6**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой Национального университета «Киево-Могилянская академия» (Киев, Украина), **Н = 2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой педагогики и психологии профессионального образования Московского государственного университета технологий и управления имени К. Разумовского (Москва, Россия), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Лязгат Мыктыбековна, доктор экономических наук, профессор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Куатовна, доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой педагогики Карагандинского университета имени Е.А.Букетова (Караганда, Казахстан), **Н=3**

БУЛАТБАЕВА Кулжанат Нурымжановна, доктор педагогических наук, профессор, главный научный сотрудник Национальной академии образования имени Ы. Алтынсарина (Нур-Султан, Казахстан), **Н = 3**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, доктор педагогических наук, профессор, академик Российской академии образования, главный редактор журнала «Стандарты и мониторинг в образовании» (Москва, Россия), **Н=2**

ЕСИМЖАНОВА Сайра Рафихевна, доктор экономических наук, профессор Университета международного бизнеса (Алматы, Казахстан), **Н = 3**

«Вестник Национальной академии наук Республики Казахстан».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Собственник: ООО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы).
Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации Министерства информации и коммуникаций и Республики Казахстан № **16895-Ж**, выданное 12.02.2018 г.

Тематическая направленность: *посвящен исследованиям в области социальных наук.*

Периодичность: 6 раз в год.

Тираж: 300 экземпляров.

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, тел. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© Национальная академия наук Республики Казахстан, 2023

Адрес типографии: ИП «Аруна», г. Алматы, ул. Муратбаева, 75.

EDITOR IN CHIEF:

TUIMEBAYEV Zhansait Kanseitovich, Doctor of Philology, Professor, Honorary Member of NAS RK, Rector of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan).

DEPUTY CHIEF DIRECTOR:

BILYALOV Darkhan Nurlanovich, Ph.D, Honorary Member of NAS RK, Rector of Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty, Kazakhstan), **H = 2**

SCIENTIFIC SECRETARY:

ABYLKASSYMOVA Alma Esimbekovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Executive Secretary of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology of Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty, Kazakhstan), **H = 2**

EDITORIAL BOARD:

SATYBALDIN Azimkhan Abilkairovich, Doctor of Economics, Professor, Academician of NAS RK, Director of the Institute of Economics (Almaty, Kazakhstan), **H = 5**

SAPARBAYEV Abdizhapar Dzhumanovich, Doctor of Economics, Professor, Honorary Member of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology (Almaty, Kazakhstan) **H = 6**

LUKYANENKO Irina Grigor'evna, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of the National University "Kyiv-Mohyla Academy" (Kiev, Ukraine) **H = 2**

SHISHOV Sergey Evgen'evich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology of Professional Education of the Moscow State University of Technology and Management named after K. Razumovsky (Moscow, Russia), **H = 4**

SEMBIEVA Lyazzat Maktybekova, Doctor of Economic Science, Professor of the L.N. Gumilyov Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 3**

ABILDINA Saltanat Kuatovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy of Buketov Karaganda University (Karaganda, Kazakhstan), **H = 3**

BULATBAYEVA Kulzhanat Nurymzhanova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of the National Academy of Education named after Y. Altynsarın (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 2**

RYZHAKOV Mikhail Viktorovich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, academician of the Russian Academy of Education, Editor-in-chief of the journal «Standards and monitoring in education» (Moscow, Russia), **H = 2**

YESSIMZHANOVA Saira Rafikhevna, Doctor of Economics, Professor at the University of International Business (Almaty, Kazakhstan), **H = 3**.

Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Owner: RPA «National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan» (Almaty). The certificate of registration of a periodical printed publication in the Committee of information of the Ministry of Information and Communications

of the Republic of Kazakhstan **No. 16895-Ж**, issued on 12.02.2018.

Thematic focus: *it is dedicated to research in the field of social sciences.*

Periodicity: 6 times a year.

Circulation: 300 copies.

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2023

Address of printing house: ST «Aruna», 75, Muratbayev str, Almaty.

МАЗМҰНЫ

ПЕДАГОГИКА

Е.Б. Абдимомынов, Т.Р. Абдыкадырова М. ӘУЕЗОВТИҢ ӘНГІМЕЛЕРІН ОҚЫТУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕР.....	14
Д. Айтенова, Хулия Касапоглу Ченгел, Ф. Турсуманова, М. Исакулова ҚАРАХАН ДӘУІРІ ӘДЕБИЕТІН ОҚЫТУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕР.....	29
Б. Акмагамбетова, Г. Сәрсек ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЗЕРТТЕУШІЛІК ДАҒДЫЛАРЫН ДАМУДАҒЫ СҰХБАТТЫҢ РӨЛ.....	40
С.С. Анапияева ЦИФРЛЫҚ ДИЗАЙНДЫ ЖОБАЛАУ АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ӘДЕБИ МӘТІНДЕРДЕГІ КӨРКЕМДЕГІШ ҚҰРАЛДАРДЫ ТАҢУ БІЛГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ.....	55
Ж.Б. Ахметова, Ж.А. Орынханова, Г.А. Сейдуллаева, Э.И. Турсунбаева ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫ ОҚЫТУШЫЛАРЫНЫҢ ЦИФРЛЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	70
Ә.И. Әбілғаева, К.А. Жумагулова, Л.М. Мамбетова, К.Б. Тлегенова ИНТЕГРАЦИЯ НЕГІЗІНДЕ БОЛАШАҚ БИОЛОГ ПЕДАГОГТЕРІН КӘСІБИ ДАЯРЛАУДЫҢ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ.....	88
Е. Бурибаев, Ж. Хамзина, Л. Сафронова, Т. Килыбаев, Т. Әпендиев ҚАЗАҚСТАННЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ УНИВЕРСИТЕТІНДЕ ҒЫЛЫМИ ЗЕРТТЕУЛЕРДІҢ ТИІМДІЛІГІН БАҒАЛАУ.....	104
Г.А. Ергалиева, Л.М. Маденова, Ж.Ж. Нәбиева ЖАСӨСПІРІМДЕРДІҢ ҚҰНДЫЛЫҚ БАҒДАРЫНЫҢ ӨЗГЕРУ СЕБЕПТЕРІ.....	122
С.Ж. Жанжигитов, Б. Әбдуәлиұлы СТУДЕНТТЕРДІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ӘДІСТЕМЕСІ.....	140
Г.А. Кажигалиева, А. Еркебекова, Г.А. Орынханова МЕКТЕПТЕГІ ОРЫС ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА МӘТІНМЕН ЖҰМЫС.....	160
Ж.Б. Кдыралиева, Г.С. Балтабаева, Р. Жәлиқызы ЕЖЕЛГІ ДӘУІР ӘДЕБИЕТІНДЕГІ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ.....	172
А.Б. Кудасбекова, А.П. Мынбаева, О.А. Стычева, Д. Байғұтова ЖОО-ДАҒЫ ӘДЕБИЕТ ПӘНІНДЕ ЛИНГВОСТИЛИСТИКАЛЫҚ ТАЛДАУ.....	180
Ж.Г. Кулекенова, З.Б. Ешимбетова, Б.Н. Агабекова, Ш.А. Акимбекова ЖОҒАРЫ КУРС СТУДЕНТТЕРІНІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМУДА ШЕТ ТІЛІНДЕ БІЛІМ БЕРУ.....	190

К. Мухтарқызы, Г.М. Абильдинова
ТОЛЫҚТЫРЫЛҒАН ШЫНАЙЫЛЫҚ МОБИЛЬДІ ҚОСЫМШАЛАРЫНЫҢ ОҚУШЫЛАРДЫҢ
ОҚУ МОТИВАЦИЯСЫНА ӘСЕРІ.....201

М.М. Нуризинова, М.К. Скаков, Ш.Ж. Раманкулов
БОЛАШАҚ МАМАНДАРДЫҢ ТРИБОЛОГИЯ ТУРАЛЫ ТҮСІНІКТЕРІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫН
ЗЕРТТЕУ.....212

А.Б. Туркменбаев, Э.А. Абдыкеримова, Б.У. Қуанбаева, М.Е. Рахметов
БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІНДЕ АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ
ҚОЛДАНУ ТӘЖІРИБЕСІ.....223

ЭКОНОМИКА

А.Б. Әбілқасым, Ғ.М. Жұрынов, Т.Н. Маширова, А.А. Иманбаев, А.Т. Шитенова
КӘСПОРЫНДА ЗАМАНАУИ САТУ ЛОГИСТИКАСЫН ЕНГІЗУ МЕХАНИЗМІ.....238

М.Е. Абылкасымова, Ш.Ж. Шунеев, С.А. Джуатова
ЭКОНОМИКАНЫ НЕСИЕЛЕНДІРУДІҢ ТЕПЕ – ТЕҢДІК ЖӘНЕ ШАМАДАН ТЫС ӨСУ
ҚАРҚЫНЫН БАҒАЛАУ.....248

Б.А. Альпенова, Д.Б. Муратова, Л.Т. Сарыкулова, К.А. Абдыкулова, Н.Х. Маулина
ҚАЗАҚСТАН Өңірлерін қаржыландырудың өлеуметтік-экономикалық
ӘСЕРІН БАҒАЛАУ.....278

Ж.А. Бабажанова, Д.А. Бекешева, А.К. Оралбаева, С.Ч. Примбетова, М.С. Толысбаева
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫНДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ
ПРОЦЕСТЕРДІ ДАМУДЫҢ МОДЕЛІН ӘЗІРЛЕУ.....290

Ж. Байшукурова, Р. Якудина, С. Серикбаев, К. Камали, А. Нурманов
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖҮЙЕСІНІҢ ҚЫЗМЕТІНІҢ ҚАЗІРГІ
ПАРАМЕТРЛЕРІН ЗЕРТТЕУ.....304

А.Н. Бейсембина, С.К. Кунязова, А.Ж. Бұхарбаева, А.Т. Султанов, Р.К. Айтманбетова
ЭКОНОМИКАНЫҢ ТРАНСФОРМАЦИЯСЫ ЖАҒДАЙЫНДА ХАЛЫҚТЫ ЖҰМЫСПЕН
ҚАМТУДЫ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ КОНТЕКСТІНДЕГІ ЕҢБЕК НАРЫҒЫ
ЭКОНОМИКАСЫНЫҢ МӘНІ МЕН РӨЛІ.....316

С.Т. Дошманова, Б.Ж. Болатова, А.А. Қурманалина, Б.М. Таскарина, А.М. Сапарғали
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӨСУДІ ЫНТАЛАНДЫРУДАҒЫ ҒЫЛЫМНЫҢ РӨЛІ МЕН
МАҢЫЗЫ.....325

З.О. Иманбаева, Г.С. Мукина, Ж.А. Бабажанова, Ж.К. Аймагамбетова, Г.Д. Кенжебаева
ЕУРОПАЛЫҚ ОДАҚ ЕЛДЕРІНІҢ АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ КООПЕРАТИВТЕРІ
САЛАСЫНДАҒЫ ТӘЖІРИБЕСІ.....336

Б.А. Мархаева, М.У. Бейсенова, А.К. Мурзалиева
МЕЙРАМХАНАЛАРДА ШЕШІМ ҚАБЫЛДАУ ҮШІН РЕЛЕВАНТТЫҚ ШЫҒЫНДАРДЫ
ТАЛДАУ.....347

С.Т. Мусина, М.К. Асанова, А.Б. Мыржықбаева, Е.Т. Ақбаев, А.И. Нагорная КӨШІ-ҚОН СЕБЕПТЕРІН ЗЕРТТЕУ: ПАНДЕМИЯ КЕЗІНДЕГІ COVID-19 ЖӘНЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ РЕЙСТЕР АРАСЫНДАҒЫ БАЙЛАНЫСТЫ ТАЛДАУ.....	357
Қ.Т. Нұралина, С.А. Азылжанова, Ж.А. Абылқасимова, Л.М. Шаяхметова, Д.М. Ақишева АЙМАҚ ЭКОНОМИКАСЫН ДАМУДЫ МЕМЛЕКЕТТІК РЕТТЕУДІҢ ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕСІ.....	369
Б.К. Нурмағанбетова, Г.Ж. Рысмаханова, М.Ш. Кушенова, А.Ж. Машаева, А.Ж. Оспанбаева ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОНОМИКАСЫНЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ САЛАСЫНА ШЕТЕЛ ИНВЕСТИЦИЯЛАРЫН ТARTУ МӘСЕЛЕСІ.....	382
О. Рыскельді, В. Шеломенцева, М. Миркович, А. Нурғалиева АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫН ЦИФРЛАНДЫРУДЫҢ БОЛАШАҒЫ МЕН МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	395
М.Х. Саидов, Н.А. Ашурметова, Б.Б. Қалықов, Г.М. Рахимжанова, Г.Т. Хамдамова ОРГАНИКАЛЫҚ АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫНЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ.....	410
М.Р. Сихимбаев, Г.Н. Сраилова, З.К. Калиаскарова, Қ.Б. Жұманазаров, А.Ж. Асаинов ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ҰЛТТЫҚ СТАНДАРТТАР БАЗАСЫНДА БАҒАЛАУДЫ ДАМУТУ.....	422
А.Г. Утжанова, А.О. Жағыпарова МҰНАЙ ФЮЧЕРСТЕРІ НАРЫҒЫНЫҢ ДАМУЫН ТАЛДАУ.....	439

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИКА

Е.Б. Абдимомынов, Т.Р. Абдыкадырова МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОБУЧЕНИЯ РАССКАЗАМ М. АУЭЗОВА.....	14
Д. Айтенова, Хулия Касапоглу Ченгел, Ф. Турсуманова, М. Исакулова ОСНОВЫ ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ЛИТЕРАТУРЫ ЭПОХИ КАРАХАНА.....	29
Б. Акмагамбетова, Г. Сарсеке РОЛЬ ИНТЕРВЬЮ В РАЗВИТИИ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ НАВЫКОВ ОБУЧАЮЩИХСЯ.....	40
С.С. Анапияева МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ УМЕНИЙ ОПРЕДЕЛЯТЬ ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ СРЕДСТВА В ЛИТЕРАТУРНЫХ ТЕКСТАХ ПОСРЕДСТВОМ ПРОЕКТИРОВАНИЯ ЦИФРОВОГО ДИЗАЙНА.....	55
Ж.Б. Ахметова, Ж.А. Орынханова, Г.А. Сейдуллаева, Э.И. Турсунбаева ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЦИФРОВОЙ ГРАМОТНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ.....	70
Ә.И. Әбілғаева, К.А. Жұмағұлова, Л.М. Мамбетова, К.Б. Тлегенова ТЕНДЕНЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ- БИОЛОГОВ НА ОСНОВЕ ИНТЕГРАЦИИ.....	88
Е. Бурибаев, Ж. Хамзина, Л. Сафронова, Т. Кильбаев, Т. Апендиев ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ В ПЕДАГОГИЧЕСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ КАЗАХСТАНА.....	104
Г.А. Ергалиева, Л.М. Маденова, Ж.Ж. Набиева ПРИЧИНЫ ИЗМЕНЕНИЯ ЦЕННОСТНЫХ ВЗГЛЯДОВ ПОДРОСТКОВ.....	122
С.Ж. Жанжигитов, Б. Абдуалиулы МЕТОДИКА ФОРМИРОВАНИЯ ПРАВОВОЙ ГРАМОТНОСТИ СТУДЕНТОВ.....	140
Г.А. Кажигалиева, А. Еркебекова, Г.А. Орынханова РАБОТА С ТЕКСТОМ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА В ШКОЛЕ.....	160
Ж.Б. Кдыралиева, Г.С. Балтабаева, Р. Жәліқызы МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ В ДРЕВНЕЙ ЛИТЕРАТУРЕ.....	172
А.Б. Кудасбекова, А.П. Мынбаева, О.А. Стычева, Д. Байғұтова ЛИНГВОСТИЛИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ЛИТЕРАТУРЕ ВУЗЕ.....	180
Ж.Г. Кулекенова, З.Б. Ешимбетова, Б.Н. Агабекова, Ш.А. Акимбекова ИНОЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В РАЗВИТИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ СТАРШИХ КУРСОВ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ.....	181

К. Мухтарқызы, Г.М. Абильдинова
ВЛИЯНИЕ УЧЕБНЫХ МОБИЛЬНЫХ ПРИЛОЖЕНИЙ ДОПОЛНЕННОЙ РЕАЛЬНОСТИ НА
МОТИВАЦИЮ УЧЕНИКОВ ВО ВРЕМЯ УРОКА.....201

М.М. Нуризинова, М.К. Скаков, Ш.Ж. Раманкулов
ИССЛЕДОВАНИЕ СФОРМИРОВАННОСТИ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ БУДУЩИХ
СПЕЦИАЛИСТОВ О ТРИБОЛОГИИ.....212

А.Б. Туркменбаев, Э.А. Абдыкеримова, Б.У. Куанбаева, М. Рахметов
ОПЫТ ПРИМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В
ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ.....223

ЭКОНОМИКА

А.Б. Әбілқасым, Ғ.М. Жұрынов, Т.Н. Маширова, А.А. Иманбаев, А.Т. Шитенова
МЕХАНИЗМ ВНЕДРЕНИЯ СОВРЕМЕННОЙ ЛОГИСТИКИ СБЫТА НА
ПРЕДПРИЯТИИ.....238

М.Е. Абылкасымова, Ш.Ж. Шунеев, С.А. Джуатова,
ОЦЕНКА РАВНОВЕСНОГО И ЧРЕЗМЕРНОГО ТЕМПОВ РОСТА КРЕДИТОВАНИЯ
ЭКОНОМИКИ.....248

Б.А. Альпенова, Д.Б. Муратова, Л.Т. Сарыкулова, К.А. Абдыкулова, Н.Х. Маулина
ОЦЕНКА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО ЭФФЕКТА ФИНАНСИРОВАНИЯ
РЕГИОНОВ КАЗАХСТАНА.....278

Ж.А. Бабажанова, Д.А. Бекешева, А.К. Оралбаева, С.Ч. Примбетова, М.С. Толысбаева
РАЗРАБОТКА МОДЕЛИ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В СЕЛЬСКОМ
ХОЗЯЙСТВЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....290

Ж. Байшукурова, Р. Якудина, С. Серикбаев, К. Камали, А. Нурманов
ИССЛЕДОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ПАРАМЕТРОВ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ
ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....304

А.Н. Бейсембина, С.К. Кунызова, А.Ж. Бухарбаева, А.Т. Султанов, Р.К. Айтманбетова
СУЩНОСТЬ И РОЛЬ ЭКОНОМИКИ РЫНКА ТРУДА В КОНТЕКСТЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ
ЗАНЯТОСТИ НАСЕЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИИ ЭКОНОМИКИ.....316

С.Т. Дошманова, Б.Ж. Болатова, А.А. Курманалина, Б.М. Таскарина, А.М. Сапаргали
РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ НАУКИ В СТИМУЛИРОВАНИИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО
РОСТА.....325

**З.О. Иманбаева, Г.С. Мукина, Ж.А. Бабажанова, Ж.К. Аймагамбетова,
Г.Д. Кенжебаева**
ОПЫТ СТРАН ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА В ОБЛАСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ
КООПЕРАТИВОВ.....336

Б.А. Мархаева, М.У. Бейсенова, А.К. Мурзалиева
АНАЛИЗ РЕЛЕВАНТНЫХ ЗАТРАТ ДЛЯ ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ В
РЕСТОРАНАХ.....347

С.Т. Мусина, М.К. Асанова, А.Б. Мыржыкбаева, Е.Т. Акбаев, А.И. Нагорная ИЗУЧЕНИЕ ПРИЧИН МИГРАЦИИ: АНАЛИЗ ВЗАИМОСВЯЗИ МЕЖДУ COVID-19 И МЕЖДУНАРОДНЫМИ РЕЙСАМИ В ПЕРИОД ПАНДЕМИИ.....	357
К.Т. Нуралина, С.А. Азылканова, Ж.А. Абылкасимова, Л.М. Шаяхметова, Д.М. Акишева ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ РЕГИОНА.....	369
Б.К. Нурмаганбетова, Г.Ж. Рысмаханова, М.Ш. Кушенова, А.Ж. Машаева, А.Ж. Оспанбаева ПРОБЛЕМА ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В ИННОВАЦИОННУЮ СФЕРУ ЭКОНОМИКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....	382
О. Рыскельді, В. Шеломенцева, М. Миркович, А. Нургалиева ПЕРСПЕКТИВЫ И ПРОБЛЕМЫ ЦИФРОВИЗАЦИИ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА.....	395
М.Х. Саидов, Н.А. Ашурметова, Б.Б. Калыкова, Г.М. Рахимжанова, Г.Т. Хамдамова ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОРГАНИЧЕСКОГО СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА.....	410
М.Р. Сихимбаев, Г.Н. Сраилова, З.К. Калиаскарова, К.Б. Жуманазаров, А.Ж. Асанов РАЗВИТИЕ ОЦЕНКИ НА БАЗЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН.....	422
А.Г. Утжанова, А.О. Жагыпарова АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ РЫНКА НЕФТЯНЫХ ФЬЮЧЕРСОВ.....	439

CONTENTS

PEDAGOGY

Y.B. Abdimomynov, T.R. Abdykadyrova METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF TEACHING M. AUEZOV'S STORIES.....	14
D. Aitenova, Hulya Kasapoglu Cengel, F. Tursumanova, M. Isakulova ACTUAL PROBLEMS OF TEACHING LITERATURE OF THE KARAKHAN ERA.....	29
B. Akmagambetova, G. Sarseke THE ROLE OF INTERVIEWS IN THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' RESEARCH SKILLS.....	40
S.S. Anapiyayeva METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR THE FORMATION OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN'S SKILLS TO IDENTIFY ARTISTIC MEANS IN LITERARY TEXTS THROUGH DIGITAL DESIGN.....	55
Zh. Akhmetova, Zh. Orynkhanova, G. Seidullayeva, E. Tursunbayeva PROBLEMS OF FORMATION OF DIGITAL LITERACY OF TEACHERS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION.....	70
A. Abiltayeva, K. Zhumagulova, L. Mambetova, K. Тлегенова TRENDS IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE BIOLOGY TEACHERS BASED ON INTEGRATION.....	88
Ye. Buribayev, Zh. Khamzina, L. Safronova, T. Kilybayev, T. Apendiyev EVALUATION OF THE EFFECTIVENESS OF SCIENTIFIC RESEARCH AT THE PEDAGOGICAL UNIVERSITY OF KAZAKHSTAN.....	104
G. Yergaliyeva, L. Madenova, Zh. Nabieva REASONS FOR CHANGING THE VALUE VIEWS OF ADOLESCENTS.....	122
S.Zh. Zhanzhigitov, B. Abdualiuly METHODS OF FORMATION OF LEGAL LITERACY OF STUDENTS.....	140
G.A. Kazhigaliyeva, A. Yerkebekova, G. Orynkhanova WORKING WITH TEXT IN RUSSIAN LANGUAGE LESSONS AT SCHOOL.....	160
Zh.B. Kadyralieva, G.S. Baltabayeva, R. ZHalikyzy METHODOLOGY OF TEACHING NATIONAL VALUES IN ANCIENT LITERATURE.....	172
A.B. Kudasbekova, A.P. Mynbayeva, O.A. Stycheva, D.N. Baigutova LINGUISTIC AND STYLISTIC ANALYSIS AT THE LESSONS OF LITERATURE AT THE UNIVERSITY.....	180
Zh.G. Kulekenova, Z.B. Yeshimbetova, B.N. Agabekova, Sh.A. Akimbekova FOREIGN LANGUAGE EDUCATION IN THE DEVELOPMENT OF UNDERGRADUATES' PROFESSIONAL COMPETENCE	190

K. Mukhtarkyzy, G. Abildinova

IMPACT OF AUGMENTED REALITY LEARNING MOBILE APPLICATIONS ON STUDENTS' MOTIVATION DURING LESSONS.....201

M. Nurizinova, M. Skakov, Sh. Ramankulov

THE STUDY OF THE FORMATION OF IDEAS OF FUTURE SPECIALISTS ABOUT TRIBOLOGY.....212

A. Turkmenbaev, E. Abdykerimova, B. Kuanbayeva, M. Rakhmetov

EXPERIENCE IN THE USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS.....223

EKONOMICS**A.B. Abylkasym, G.M. Zhuryynov, T.N. Mashirova, A.A. Imanbayev, A.T. Shitenova**

THE MECHANISM OF IMPLEMENTATION OF MODERN SALES LOGISTICS AT THE ENTERPRISE.....238

M. Abylkassymova, Sh. Shuneyev, S. Juatova

ASSESSMENT OF THE EQUILIBRIUM AND EXCESSIVE GROWTH RATES OF LENDING TO THE ECONOMY.....248

B. Alpenova, D. Muratova, L. Sarykulova, K. Abdykulova, N. Maulina

ASSESSMENT OF THE SOCIO-ECONOMIC EFFECT OF FINANCING THE REGIONS OF KAZAKHSTAN.....278

Z. Babazhanova, D. Bekesheva, A. Oralbayeva, S. Primbetova, M. Tolysbayeva

MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE PROCESSES IN AGRICULTURE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....290

ZH. Baishukurova, R. Yakudina, S. Serikbayev, K. Kamali, A. Nurmanov

STUDY OF MODERN PARAMETERS OF THE FUNCTIONING OF THE ECONOMIC SYSTEM OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....304

A. Beisembina, S. Kunyazova, A. Bukharbayeva, A. Sultanov, R. Aitmanbetova

THE ESSENCE AND ROLE OF THE LABOR MARKET ECONOMY IN THE CONTEXT OF EMPLOYMENT PROVISION IN THE CONDITIONS OF ECONOMIC TRANSFORMATION.....316

S.T. Doshmanova, B.Zh. Bolatova, A.A. Kurmanalina, B.M. Taskarina, A.M. Sapargali

THE ROLE AND IMPORTANCE OF SCIENCE IN STIMULATING ECONOMIC GROWTH.....325

Z.O. Imanbayeva, G. Mukina, Z. Babazhanova, Zh.K. Aimagambetova, G.D. Kenzhebayeva

EXPERIENCE OF THE EUROPEAN UNION COUNTRIES IN THE FIELD OF AGRICULTURAL COOPERATIVES.....336

B. Markhayeva, M. Beisenova, A. Murzaliyeva

ANALYSIS OF RELEVANT COSTS FOR DECISION MAKING IN RESTAURANTS.....347

S. Mussina, M. Assanova, A. Myrzhkybayeva, Y. Akbayev, A. Nagornaya

EXPLORING MIGRATION CAUSES: ANALYSIS OF THE RELATIONSHIPS BETWEEN COVID-19 AND INTERNATIONAL FLIGHTS DURING THE PANDEMIC PERIOD.....357

K.T. Nuralina, S.A. Azylkanova, J.A. Abylkasimova, L.M. Shayakhmetova, D.M. Akisheva FOREIGN EXPERIENCE OF STATE REGULATION OF REGIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT.....	369
B. Nurmaganbetova, G. Rysmakhanova, M. Kushenova, A. Mashayeva, A. Ospanbayeva THE PROBLEM OF ATTRACTING FOREIGN INVESTMENT IN THE INNOVATIVE SPHERE OF THE ECONOMY OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	382
O. Ryskeldi, V. Shelomentseva, M. Mirkovic, A. Nurgaliyeva PROSPECTS AND CHALLENGES IN DIGITALIZATION OF AGRICULTURE.....	395
M.H. Saidov, N.A. Ashurmetova, B.B. Kalykova, G.M.Rakhimzhanova, G.T. Khamdamova THEORETICAL FOUNDATIONS OF ORGANIC AGRICULTURE.....	410
M.R. Sikhimbayev, G.N. Srailova, Z.K. Kaliaskarova, K.B. Zhumanazarov, A.Zh. Asainov DEVELOPMENT OF ASSESSMENT ON THE BASIS OF NATIONAL STANDARDS IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	422
A. Utzhanova, A. Zhagyparova ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT OF THE OIL FUTURES MARKET.....	439

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE
REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ISSN 1991-3494

Volume 1, Number 401 (2023), 290-303

<https://doi.org/10.32014/2023.2518-1467.438>

ГРПТИ 06.39.31

УДК 338.12.017

© **Z. Babazhanova**¹, **D. Bekesheva**², **A. Oralbayeva**², **S. Primbetova**³,
M. Tolysbayeva⁴, 2023

¹RSE at the REU “Kazakh National Academy of Choreography” of the Committee
of the Ministry of Culture and Sports of the Republic;

²Korkyt Ata Kyzylorda University, Kyzylorda, Kazakhstan;

³Makhambet Utemisov West Kazakhstan University;

⁴Kazakh Agrotechnical University named after Saken Seifullin.

E-mail: Babazhanova_zh@mail.ru

MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE PROCESSES IN AGRICULTURE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Babazhanova Zhanat – RSE at the REU of the Committee of the Ministry of Culture and
Sports of the Republic “Kazakh National academy of choreography”

E-mail: Babazhanova_zh@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0001-5414-135X>;

Bekesheva Dana Aitbayeva – Candidate of Economic Sciences, Senior Lecturer
of the Department of Economics and Management of the Korkyt Ata Kyzylorda University

E-mail: becesheva73@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0003-4782-1837>;

Oralbayeva Aizhan – Candidate of Economic Sciences, Acting Associate
Professor of the Department of Finance. Accounting and Audit. Non-Profit Joint Stock Company
Korkyt Ata Kyzylorda University

E-mail: aika-bagdat@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0001-9601-771X>;

Primbetova Saule – C.e.s., Associate Professor Makhambet Utemisov West
Kazakhstan University, Faculty of History, Economics and Law, Department of Economics and
Management Uralsk, Kazakhstan

E-mail: bal_01_01@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-5260-096X>;

Tolysbayeva Marzhan Sovetbekovna – candidate of economic sciences, acting
Associate Professor of the Department of Economics, Kazakh Agrotechnical University
named after Saken Seifullin. Kazakhstan

E-mail: tolysbayeva.m@mail.ru, [https:// orcid.org/0000-0003-4428-8846](https://orcid.org/0000-0003-4428-8846).

Abstract. *Purpose* – the article discusses current trends and problems of
development of innovative processes in the agricultural sector of the Republic of

Kazakhstan. Particular attention is focused on a core basic directions of innovative activity and its resulting agroformations aspects, performed a comparative evaluation of the development of agriculture in the Republic of Kazakhstan in relation to global trends. The article on a systematic basis examines the current state of the agricultural sector of the Republic of Kazakhstan from the perspective of its provision with labor resources. From the point of view of the theoretical and methodological aspect, attention is focused on modern types of the labor market in the agricultural sector, especially the formation and use of labor resources in agriculture. In the analysis of the country's agricultural sector and its functioning trends, modern organizational factors of the formation and development of the labor potential of the agricultural sector and the economic results of labor resources are identified. Based on the analysis, the main problems of providing the village with high-quality labor resources are formulated, as well as the problems of increasing the efficiency of their use. Taking into account the identified problems, fundamental principles and strategic priorities for improving the efficiency of the use of labor resources in the functioning system of modern agricultural organizations are identified. The priorities and content of economic policy to increase labor productivity of labor resources are also formulated. Given the emphasis on world trends of experience in ensuring the efficiency of labor resources in agriculture, ways to intensify the use of labor resources in the agricultural sector of the economy, in relation to the Republic of Kazakhstan, have been developed. Comprehensive strategic proposals have been formulated for the development of the innovative rural tourism project as an indirect tool for enhancing labor processes in agriculture. Based on the results of the study and developed scientific proposals, forecasted indicators of the economic efficiency of the use of labor resources in agriculture are formulated.

Keywords: The innovation process, innovation, agriculture, agro-industry, innovations in plant and animal breeding, global trends, problem-target model.

© Ж.А. Бабажанова^{1*}, Д.А. Бекешева², А.К. Оралбаева², С.Ч. Примбетова³,
М.С. Толысбаева⁴, 2023

¹ҚР МКС ҚК ШЖҚ РМК «Қазақ ұлттық хореография академиясы»;
²Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Қызылорда, Қазақстан;

³Махамбет Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университеті;

⁴Сәкен Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті.

E-mail: Babazhanova_zh@mail.ru

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫғындағы инновациялық процестерді дамытудың моделін әзірлеу

Аннотация. Мақалада жүйелі негізде Қазақстан Республикасының Ауыл шаруашылығы саласының еңбек ресурстарымен қамтамасыз етілуі тұрғысынан

қазіргі жай-күйі қаралды. Теориялық-әдіснамалық аспектісі тұрғысынан, ауыл шаруашылығы саласындағы еңбек нарығының қазіргі түрлеріне, ауыл шаруашылығында еңбек ресурстарын қалыптастыру және пайдалану ерекшеліктеріне назар аударылды. Елдің ауыл шаруашылығы саласын және оның жұмыс істеу үрдістерін талдау кезінде аграрлық сектордың еңбек әлеуетін қалыптастыру мен дамытудың қазіргі заманғы ұйымдастырушылық факторлары және еңбек ресурстары қызметінің экономикалық нәтижелері анықталды. Жүргізілген талдау негізінде ауылды сапалы еңбек ресурстарымен қамтамасыз етудің негізгі проблемалары, сондай-ақ оларды пайдаланудың тиімділігін арттыру проблемалары тұжырымдалды. Анықталған проблемаларды ескере отырып, қазіргі заманғы агроқұрылымдардың жұмыс істеу жүйесінде еңбек ресурстарын пайдалану тиімділігін арттырудың іргелі қағидаттары мен стратегиялық басымдықтары белгіленді. Сондай-ақ еңбек ресурстарының еңбек өнімділігін арттыру жөніндегі экономикалық саясаттың басымдықтары мен мазмұны тұжырымдалды. Ауыл шаруашылығындағы еңбек ресурстарының тиімділігін қамтамасыз ету тәжірибесінің әлемдік трендтеріне назар аударуды ескере отырып, Қазақстан Республикасына қатысты экономиканың аграрлық секторында еңбек ресурстарын пайдалануды қарқындату жолдары әзірленді. Жүргізілген зерттеу мен әзірленген ғылыми ұсыныстардың нәтижелері бойынша ауыл шаруашылығында еңбек ресурстарын пайдаланудың экономикалық тиімділігінің болжамды көрсеткіштері тұжырымдалды.

Түйін сөздер: ауыл шаруашылығы, Ауыл шаруашылығы саласы, агроқұрылымдар, еңбек ресурстары, еңбек нарығы, Еңбек өнімділігі, еңбекті қарқындату, кадрлар даярлау, ауыл туризмі, экономикалық саясат.

© Ж.А. Бабажанова^{1*}, Д.А. Бекешева², А.К. Оралбаева², С.Ч. Примбетова³,
М.С. Толысбаева⁴, 2023

¹РГП на ПХВ КК МКС РК «Қазақская национальная академия хореографии»;
²Кызылординский университет им. Коркыт Ата;

³Западно-Казахстанский университет имени Махамбета Утемисова;

⁴Казахский агротехнический университет имени Сакена Сейфуллина.

E-mail: Babazhanova_zh@mail.ru

РАЗРАБОТКА МОДЕЛИ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Аннотация. Цель исследования – рассмотрение современных тенденций и проблем развития инновационных процессов в сельскохозяйственной отрасли Республики Казахстан. Особое внимание акцентировано на основные базисные направления инновационной деятельности агроформирований и ее результирующие аспекты, выполнена сравнительная оценка развития сельского

хозяйства в Республике Казахстан по отношению к мировым трендам. С точки зрения теоретическо-методологического аспекта акцентировано внимание на современные виды рынка труда в сельскохозяйственной отрасли, особенности формирования и использования трудовых ресурсов в сельском хозяйстве. При анализе сельскохозяйственной отрасли страны и тенденций ее функционирования выявлены современные организационные факторы формирования и развития трудового потенциала аграрного сектора и экономические результаты деятельности трудовых ресурсов. На основании проведенного анализа сформулированы основные проблемы обеспеченности села качественными трудовыми ресурсами, а также проблемы повышения эффективности их использования. С учетом выявленных проблем, обозначены фундаментальные принципы и стратегические приоритеты повышения эффективности использования трудовых ресурсов в системе функционирования современных агроформирований. Также сформулированы приоритеты и содержание экономической политики по повышению производительности труда трудовых ресурсов. С учетом акцентирования внимания на мировые тренды опыта обеспечения эффективности трудовых ресурсов в сельском хозяйстве, разработаны пути интенсификации использования трудовых ресурсов в аграрном секторе экономики применительно к Республике Казахстан. Сформулированы комплексные стратегические предложения по развитию инновационного проекта «Сельский туризм» как косвенного инструмента активизации трудовых процессов в сельском хозяйстве. По результатам проведенного исследования и разработанных научных предложений сформулированы прогнозируемые показатели экономической эффективности использования трудовых ресурсов в сельском хозяйстве.

Ключевые слова: инновационный процесс, инновации, сельское хозяйство, агропромышленный комплекс, инновации в растениеводстве и животноводстве, мировые тренды, проблемно-целевая модель.

ҚІРІСПЕ

Азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету кез келген елдің экономикасының тұрақты дамуының маңызды және айқындаушы факторларының бірі болып табылады. Қазақстан бұл аспектіде экономика мен индустриялық-инновациялық дамудың жаһандық үрдістерін ұстанады. Республиканың азық-түлік өндірісіндегі орасан зор әлеуеті экономиканың аграрлық секторындағы инновацияларды дамыту және игеру қажеттілігінің негізгі негізі болып табылады. Ауыл шаруашылығындағы инновацияларды дамыту, бір жағынан, азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуге, екінші жағынан, экспорттық әлеуетті дамытуға бағытталған.

Қазақстанның астық дақылдарын экспорттаушы әлемдік бестіктегі позициясын сақтап қалуға ауыл шаруашылығын дамытудың әлемдік тәжірибесін жергілікті жағдайларға бейімдей отырып қолдану негізінде агроөнеркәсіптік өндіріске инновациялық әзірлемелерді енгізу ықпал етеді.

МАТЕРИАЛДАР МЕН ӘДІСТЕМЕЛЕР

Зерттеудің бір бөлігі ретінде келесі әдістердің комбинациясын қамтитын әдістеме әзірленді: аналитикалық әдіс, ұжымдық әдіс, заңдылықтар мен фактілерді белгілеу, гипотезаларды тұжырымдау, синтетикалық әдіс.

Жасалған әдістерді енгізу үшін келесі зерттеу міндеттері қойылды:

- аграрлық сектордағы еңбек нарығының қызмет етуінің теориялық аспектілерін қарастыру;

- ауыл шаруашылығында еңбек ресурстарын қалыптастыру және пайдалану ерекшеліктерін көрсету;

- аграрлық сектордың еңбек әлеуетін қалыптастыру мен дамытудың қазіргі заманғы ұйымдастырушылық факторларын және еңбек ресурстары жұмысының экономикалық нәтижелерін анықтау;

Қазақстан Республикасы аграрлы ел және оның агроөнеркәсіптік кешені елдің азық-түлікке деген ішкі қажеттілігін қамтамасыз етіп қана қоймай, өнімді сыртқы нарыққа шығаруға да мүмкіндік береді. Қазақстанның әртүрлі климаттық жағдайлары қоңыржай термиялық аймақтың барлық дерлік дақылдарын өсіруге және мал шаруашылығын дамытуға мүмкіндік береді.

НӘТИЖЕЛЕР

Қазіргі уақытта Қазақстанның инновациялық саладағы аграрлық саясатының басым бағыттары:

- экономиканың нақты секторына білім мен технологиялар трансферті жүйесінің заманауи құралдарын әзірлеу және енгізу;

- өсімдік шаруашылығы саласында тұқымның жаңа сорттарын өсіру;

- жануарлардың жаңа тұқымдарын өсіру;

- ветеринариялық көмектің сапасы мен тиімділігін арттыру (заманауи дәрі-дәрмектерді, жануарлардың қауіпті ауруларын анықтауға арналған тест-жүйелерді өндіру);

- танапты суару және өңдеу жүйесі;

- өсімдік шаруашылығының өзіндік құнын төмендету;

- геномдық селекция (Умир'жаев, 2016).

Қазіргі кезеңде ауыл шаруашылығындағы инновациялық қызмет нәтижелері көп жағдайда селекциялық жетістіктерге патенттермен ұсынылған.

2021 жылға 1–кестеге сәйкес селекциялық инновацияларға 122 патент, оның ішінде малдың жаңа тұқымдарын өсіруге 42 патент және өсімдіктің жаңа сорттарын өсіруге 80 патент алынды. Айта кету керек, 2017 жылмен салыстырғанда алынған инновациялар санының динамикалық өсімі байқалады (Наука i innovacionnaja dejatel'nost' Kazahstana 2018-2021).

1-кесте – Инновациялық өнертабыстарға қорғау атақтарын беру динамикасы бірлік саны

Аудандардың атауы (аймақтар)	жылдар				
	2017	2018	2019	2020	2021
	21	79	50	67	122

Селекциялық жетістіктерге берілген патенттер, оның ішінде:	8	10	19	-	42
- жануарлардың жаңа тұқымдары	1	5	-	-	-

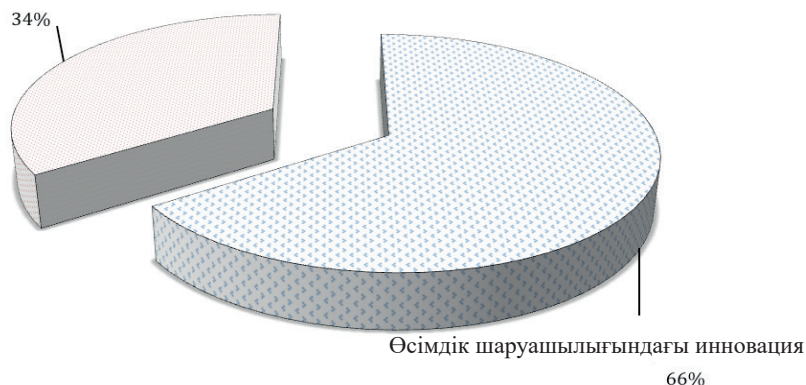
Алынған инновациялардың максималды үлесі 1-суретке сәйкес ауыл шаруашылығы саласына – өсімдік шаруашылығына келеді.

Қазақстанның Дүниежүзілік сауда ұйымына (ДСҰ) кіруі аясында ауыл шаруашылығы саласын мемлекеттік қолдау шаралары айтарлықтай жанданды және күшейтілді.

Қазақстанның үдемелі индустриалды-инновациялық дамуының мемлекеттік бағдарламасы аясында Қазақстан Республикасы экономикасын дамытудың басым бағыттарының бірі ретінде перспективалық жобаларды іске асыруды қолдауға негізделген агроөнеркәсіптік кешенді жеделдете дамыту жарияланды. ауыл шаруашылығы, ауылшаруашылық шикізатын қайта өңдеу және агротехника саласындағы жобалар.

Бұл бағдарламаны жүзеге асыру үшін механизм — «Қазақстанды индустрияландыру картасы» әзірленді.

Мал шаруашылығындағы инновация

1-сурет – 2021 жылға ауыл шаруашылығы өндірісінің негізгі бағыттарындағы инновациялар құрылымы

Бүгінгі күні Индустрияландыру картасы жобаларының тізбесі Қазақстан экономикасы үшін маңызы бар, пысықталу дәрежесі жоғары және белгілі бір критерийлерге сәйкес келетін барлық жобаларды қамтиды. Индустрияландыру картасының барлық іске асырылған жобаларының үштен бірінен астамы агроөнеркәсіптік кешенге тиесілі. Сонымен қатар, аграрлық сектордың жедел дамуы мен экспорттық әлеуеттің өсуін аграрлық секторға инновацияларды енгізбей елестету мүмкін емес (Қазақстан, 2015-2019 жж.).

Ауыл шаруашылығын инновациялық дамыту мақсатында 2021 жылдан бастап Қазақстан Республикасының агроөнеркәсіп кешенін қолдаудың қаржылық және қаржылық емес тетіктерінің тұтас кешенін қамтитын

«Агробизнес – 2020» мамандандырылған бағдарламасы жүзеге асырылуда. Бағдарлама республикадағы агроөнеркәсіптік кешен субъектілерінің бәсекеге қабілеттілігін арттыруға және тұтастай алғанда ауыл шаруашылығы саласын дамытуға кешенді түрде бағытталған.

Бұл бағдарлама төрт негізгі бағытты қамтиды:

- агроөнеркәсіптік кешен субъектілерін қаржылық сауықтыру;
- барлық ауыл шаруашылығы құрылымдары үшін тауарлардың, жұмыстардың және қызметтердің экономикалық қолжетімділігін арттыру;
- агроөнеркәсіптік кешен субъектілерін қамтамасыз етудің мемлекеттік жүйелерін дамыту;
- Экономиканың аграрлық секторын мемлекеттік реттеу жүйелерінің тиімділігін арттыру («Агробизнес – 2020» бағдарламасы, 2016).

Осы бағдарламаны іске асыру шеңберінде 2-суретке сәйкес 2015 жылғы жағдай бойынша субсидиялау көлемі 177,3 млрд теңгені құрады, бұл 2021 жылмен салыстырғанда шамамен екі есеге – 87,2 млрд теңге (деректер, 2016).

Бағдарламаны іске асыру шеңберінде келесі көрсеткіштер жақсартылды:

- тамақ өнімдерін өндіру көлемі 2014 жылы 2,9%-ға өсті – 1042,4 млрд теңге;
- бірінші енгізілген «инвестициялық субсидиялар» қолдау тетігінің арқасында 2014 жылы ауыл шаруашылығының негізгі капиталына салынған инвестиция көлемі 14,4%-ға өсіп, 166,4 млрд теңгені құрады;
- азық-түлік өнімдерін өндіруге арналған негізгі капиталға инвестиция көлемі 16,5%-ға өсіп, 40,8 млрд теңгені құрады.

2014 жылы ауыл шаруашылығы өнімдерінің жалпы экспортының 6,2%-ға (2,6 млрд. АҚШ доллары) азайғанына қарамастан, өткен жылдан бері алғаш рет ет және ет өнімдері белсенді түрде экспортталып жатқанын атап өту керек, оның экспорты 2014 жылы құрады. 12,3 мың тоннаға дейін, оның ішінде «қызыл ет» экспорты 7,5 мың тоннаны, сиыр еті – 6,3 мың тоннаны құрады. Бұл ретте ауыл шаруашылығы өнімдері импортының 6%-ға (4,2 млрд. теңге) төмендеуі байқалады.

«Агробизнес – 2020» Мемлекеттік бағдарламасын іске асыру шеңберінде келесі нәтижелерге қол жеткізу жоспарлануда:

- агроөнеркәсіптік кешен субъектілерін субсидиялау арқылы ауыл шаруашылығын мемлекеттік қолдау көлемін 4,5 есеге арттыру;
- жалпы сомасы 300 млрд теңгеге кредиттерді қайта қаржыландыру және қайта құрылымдау арқылы агроөнеркәсіптік кешен субъектілерінің борыштық міндеттемелерін кемінде 8 жылға ұзарту;
- несиелер мен лизингтің қолжетімділігін арттыру арқылы агроөнеркәсіптік кешенге тартылатын мемлекеттік емес қаражат көлемін 2 трлн. теңге 2015-2020 жылдарға;
- электронды форматқа көшірілген мемлекеттік қызметтердің үлесін 2015 жылы 62%-ға дейін арттыру.

2021-2020 жылдарға арналған Бағдарламаны іске асыруға республикалық

және жергілікті бюджеттерде көзделген шығындардың жалпы сомасы 3 млрд теңгеден астамды құрайды.

Қазақстан Республикасының ауыл шаруашылығын дамытудағы инновациялық процестер басқа салалардағы сияқты жүйелік мәселелер кешенімен байланысты. Бұл проблемаларды, біздің ойымызша, инновацияның сапалық жағын анықтайтын көрсеткіштер жүйесі негізінде нақтылауға болады. Бұл көрсеткіштер жүйесіне келесі көрсеткіштерді жатқызуға болады:

- ауыл шаруашылығындағы агроқұрылымдардың инновациялық белсенділігінің деңгейі;

- ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстардың шығындары, сондай-ақ агроқұрылымдардың инновациялық өнім өндіруге арналған технологиялық шығындары;

- жаңадан жасалған жаңа өнімдегі қосылған құнның дәрежесін тікелей есепке алатын ауыл шаруашылығында өндірілетін өнімнің инновациялық деңгейі;

- ауыл шаруашылығы формацияларының құрылымы мен ауыл шаруашылығындағы интеграциялық процестердің деңгейі;

- ауыл шаруашылығы құрылымдары үшін кадрларды даярлау;

- ауыл шаруашылығы инфрақұрылымын дамыту.

Агроқұрылымдардың ауыл шаруашылығындағы инновациялық белсенділік деңгейін формула бойынша есептеуге болады

$$U_{\text{акт.}} = \frac{Q_{\text{агр.}}^{\text{Иннов.}}}{Q_{\text{агр.}}^{\text{Общ.}}} \times 100\%, \quad (1)$$

Where $U_{\text{акт.}}$ – ауыл шаруашылығы формацияларының инновациялық белсенділігінің деңгейі;

$Q_{\text{агр.}}^{\text{Иннов.}}$ – инновациялық және белсенді ауыл шаруашылығы құрылымдарының саны;

$Q_{\text{агр.}}^{\text{Общ.}}$ – ауыл шаруашылығы құрылымдарының жалпы саны.

Қазақстан Республикасындағы ауыл шаруашылығы құрылымдарының инновациялық белсенділік деңгейінің есебі 2 кестеге сәйкес берілген.

Зерттеулер көрсеткендей, ауыл шаруашылығы құрылымдарының инновациялық белсенділігінің бағалау деңгейі 8,5% құрайды. Қазақстан Республикасының аймақтарындағы инновациялық белсенділіктің нақты, нақты деңгейі әлдеқайда төмен болуы және 3,5% шамасына жақындауы мүмкін.

Агроөнеркәсіптік жүйедегі инновация саласындағы мәселелерді нақтылау үшін өнім инновациясының көрсеткішін формула арқылы есептеуге болады.

$$U_{\text{иннов.}} = \frac{Z_{\text{НИОКР}}}{Z_{\text{НИОКР}}} \times 100\%, \quad (2)$$

Uинов. – өнім инновациясының деңгейі болып табылады;

ЗНИОКР – N I O C R үшін шығындар;

ЗНИОКР – инновациялық өнім өндіруге кеткен шығындар.

Ауыл шаруашылығы өнімдерінің инновация деңгейінің есебі 3 кестеге сәйкес берілген.

2-кесте – Қазақстан Республикасының ауыл шаруашылығы жүйесіндегі ауыл шаруашылығы құрылымдарының инновациялық белсенділік деңгейін бағалау

Көрсеткіштің атауы	Мағынасы
Зерттелетін ауыл шаруашылық құрылымдарының саны (респонденттердің саны), бірлік	1769
Инновациялары бар ауыл шаруашылығы құрылымдарының саны және өнертабыстар, бірлік	8,5
	3,5

3-кесте – Қазақстан Республикасының ауыл шаруашылығы жүйесіндегі агроқұрылымдар өндіретін өнімнің инновациялық деңгейін бағалау

Көрсеткіштің атауы	Мағынасы
Инновациялық шығындар, млн.теңге	9612,6
Өнімнің инновациясына жұмсалған шығындар (ҒЗТҚЖ, ҒЗТҚЖ), млн.теңге	2183,0
Технологиялық инновацияларға шығындар (инновациялық өнімді өндіруге кеткен шығындар), млн.теңге	7429,5
	0,29

Аграрлық секторды инновациялық дамыту проблемалары ауыл шаруашылығы құрылымдарының меншік нысаны бойынша құрылымымен тікелей байланысты.

Ірі ауылшаруашылық құрылымдарының (акционерлік қоғамдар, серіктестіктер) санының өте аз болуы шаруашылық жүргізуші субъектілерге инновацияларды, жаңа технологияларды қаржыландыруға, ауыл шаруашылығы техникасы паркін қайта құру мен жаңартуға инвестициялық ресурстарды инвестициялауға мүмкіндік бермейді.

ДИСКУССИЯ

Қазақстан Дүниежүзілік сауда ұйымына кіргеннен кейін шағын және орта ауыл шаруашылығы тауар өндірушілері арасында бәсекелестік күшейе түседі. Бұл тұрғыда субсидиялау бағдарламалары арқылы фермерлерді қолдау тиімсіз болады. Отандық өнеркәсіптерді индустриялық негізге салмайынша, бар проблемалардың шешілуіне және қабылданған мемлекеттік бағдарламалардың орындалуына сену екіталай.

Ауылдық кооперативтерді құру Қазақстанды дүниежүзілік сауда жүйесіне жан-жақты кіргізгенге дейін көптеген мәселелерді шеше алар еді. Бірлескен жағдайда ғана шаруалар ауыспалы егістігін қадағалап, озық технологияларды, техникаларды, тыңайтқыштарды немесе тұқымдарды жаппай сатып алып, субсидия алып, мемлекеттік сатып алулар үшін көптеп қалыптастырып, өндеуді ұйымдастырып, ең бастысы өнімді тиімді өткізе алады.

Ауылдық жерлерде инновацияларды дамытудың маңызды мәселесі – білікті жас кадрлардың жетіспеушілігі.

Ауыл шаруашылығы саласының тиімді жүйесін қалыптастырудың маңызды шарты білікті еңбек ресурстарының – техникалық, агрономиялық, экономикалық салаларда білімі мен дағдысы бар жұмыскерлердің болуы болып табылады. Адам факторы аграрлық секторды қамтамасыз ету мен жетілдірудің іргелі өзегі болып табылатындықтан, жоғары білікті мамандардың жетіспеушілігі қазіргі мемлекеттік аграрлық саясаттың бүкіл процесін тежейді. Қазақстанда бұл көп жағдайда өндірісті автоматтандыру мен жаңғыртудан емес (дамыған елдердегідей), өндірістің жабылуына байланысты ауыл шаруашылығы еңбегінің беделінің төмендеуіне, жалақының төмен болуына байланысты.

2017 жылдан бастап ел басшылығы жас мамандарды ауылдық жерлерге кең көлемде шоғырландыру мақсатында «Дипломмен ауылға» жобасын жүзеге асыруда. Мемлекеттің елеулі әлеуметтік қолдауына қарамастан, ресми статистикалық дереккөздер ауылшаруашылық қызметінде жастарды жұмыспен қамтудың кері көрінісін көрсетеді, бұл 5-суретке сәйкес көрініс табады.

Осы көрсеткіштер бойынша ауыл, орман және балық шаруашылығы салаларында жұмыспен қамтылған жастар санының азайғаны анық байқалады. Еңбек ресурстары не бірте-бірте қызметтің басқа саласына ауысады, немесе жұмыссыздық жағдайында болады деп болжауға болады. Жас мамандардың ауыл шаруашылығында жұмыс істегісі келмеуі тағы бір проблеманы – «кадрлардың картаюын» тудырады. Мәселен, бірқатар шаруа қожалықтарының қызметі аясында қызметкерлердің 80 пайызға жуығы 50 жастан асқан жұмысшылар. (Қазақстан Республикасы Агенттігінің статистикасы. Астана, 2014).

Ауыл шаруашылығындағы инновацияларды дамытудағы тағы бір мәселе инновациялық инфрақұрылымның дамымауымен байланысты. Осылайша, зерттеулер ауыл шаруашылығы өндірісінің құрылымында қызмет көрсету бір пайыздан аспайтынын көрсетеді. Қазіргі кезеңде ауылдық жерлерде агротехнопарктер, агробизнес-инкубаторлар, инженерлік орталықтар, жоғары кәсіби машина-трактор станциялары сияқты ұйымдастыру элементтері жоқ (Проблема агрорынка. - 2015. - №4).

Қазақстан Республикасының ауыл шаруашылығындағы инновациялық процестерді дамытудың заманауи мәселелерін зерттеу шеңберінде ауыл шаруашылығының әлемдік деңгейге сәйкестік деңгейін де бағалауға болады.

Қазақстан Республикасы ауыл шаруашылығының әлемдік трендтерге сәйкестік деңгейін бағалаудың бастапқы деректері 4-кестеге сәйкес келтірілген.

Қазақстан Республикасы ауыл шаруашылығының әлемдік тенденцияларға сәйкестігінің жалпы деңгейін формула арқылы есептеуге болады.

$$Y_c = \frac{N_6}{N_{\text{общ}}} \times 100\% \quad (4)$$

Y_c – Қазақстан Республикасы ауыл шаруашылығының әлемдік трендтерге сәйкестік деңгейі;

N_6 – жаһандық трендтерге сәйкестік ұпай саны;

$N_{общ}$ – жаһандық экономикалық тенденцияларға сәйкестік ұпайларының жалпы саны.

4-кесте – Қазақстан Республикасының ауыл шаруашылығының дамуын әлемдік үрдістерге қатысты салыстырмалы бағалау

Сәйкестікті бағалау ұстанымы	Заманауи даму тенденциялары	Сәйкестікті бағалау ұстанымы
1	Ауыл шаруашылығы өнімінің үлесін азайту өсу кезінде ЖІӨ-де оның тиімділігі	(-)
2	Салааралық ынтымақтастықты дамыту және интеграциялық процестер	(-)
3	Өндіріс көлемінің ұлғаюы	(-)
4	ауыл шаруашылығында тамақ ірі бірлестіктердің рөлінің артуы	(+)
5	Ауыл шаруашылығын интенсификациялау	(-)
6	Кең таралған ауылшаруашылық формацияларындағы еңбек өнімділігінің өсуі туралы ғылыми-техникалық прогресстің әсері	(-)
	Жалпы сәйкестік	6 позициядан 1 ұпай

Осылайша, Қазақстан Республикасы ауыл шаруашылығының әлемдік трендтерге сәйкестік деңгейі болады

$$Y_c = \frac{1}{6} \times 100\% = 16,7\% \quad (5)$$

Айта кету керек, дамыған елдердің ауыл шаруашылығы тауарлы ауыл шаруашылығының күрт басым болуымен сипатталады. Ол өндірісті механикаландыру, химияландыру, биотехнологияларды қолдану, асылдандырудың жаңа әдістері негізінде дамиды.

Техникалық қайта жарақтандыру және өндірісті интенсификациялау тар маманданған ірі шаруашылықтар үлесінің артуына әкелді. Сонымен қатар, ауыл шаруашылығы өндірістік сипатқа ие, өйткені ол өнімді өңдеумен, сақтаумен, тасымалдаумен және өткізумен, сондай-ақ тыңайтқыштар мен жабдықтарды өндірумен (агробизнес деп аталатын) біртұтас агроөнеркәсіптік кешенге кіреді.

Кешенде ауыл шаруашылығындағы инновациялық процестерді дамытудың негізгі мәселелері және оларды шешудің басым бағыттары 6-суретке сәйкес ұсынылуы мүмкін.

6-сурет – Қазақстан Республикасының ауыл шаруашылығындағы инновациялық процестерді дамытудың проблемалық-мақсатты моделі

Дамушы елдердегі ауыл шаруашылығы гетерогенді және мыналарды қамтиды:

- дәстүрлі сектор – өзін азық-түлікпен қамтамасыз ететін шағын шаруа қожалықтары бар, негізінен егін шаруашылығымен айналысатын тұтынушылық ауыл шаруашылығы;

- заманауи сектор - жақсы ұйымдастырылған екпелер мен фермалары бар, ең жақсы жер мен жалдамалы жұмыс күшін пайдаланатын, заманауи техниканы, тыңайтқыштарды пайдаланатын, негізгі өнімдері сыртқы нарыққа бағытталған коммерциялық ауыл шаруашылығы (<http://finuni.ru/osnovnyetendencii-razvitiya-selskogo-hozyaystva-v-mirovoy-ekonomike/>) (деректер, 2016).

ҚОРЫТЫНДЫ

Кешенде Қазақстандағы ауыл шаруашылығының дамуы мен бұл саладағы инновациялық үдерістер өте қанағаттанарлық деңгейде, бұл мемлекеттік деңгейде аграрлық саясатты жүзеге асырудың заманауи тәсілдерін қайта қарауды талап етеді деген қорытынды жасауға болады. Жаңа аграрлық саясат ауыл шаруашылығын индустрияландырудың негізгі негіздерін жасауға, оның өндірістік қуатын интеграциялық үдерістер қағидаттарында арттыруға

бағытталуы тиіс. Стратегиялық перспективада елдің ауыл шаруашылығы кеңейтілген инновациялық агроинфрақұрылыммен қамтамасыз етілген ірі ауыл шаруашылығы құрылымдарының үйлестірілген қызметі болуы керек.

ӘДЕБИЕТТЕР

«Агробизнес – 2020» бағдарламасы. Қол жеткізу режимі: <http://mgov.kz/programma-agrobiznes-2020/> (қолданылған 26.03.2016).

Бижанов А.Х., Исмағамбетов Т.Т. Қазақ болмысының қалыптасуы Қазақстан Республикасындағы тұрақтылықты қамтамасыз ету факторы ретінде // әл-Фараби. 2021. No 1. 34-48-б.

Дүниежүзілік шаруашылықтағы ауыл шаруашылығының дамуының негізгі тенденциялары. Кіру режимі: <http://finuni.ru/osnovnyue-tendencii-razvitiya-selskogo-hozyaystva-v-mirovoyou-ekonomike/> (қолданылған 26.03.2016).

Қазақстанның ғылым және инновациялық қызметі 2018-2021 // Қазақ және орыс тілдеріндегі статистикалық жинақ. – Астана. 2015. 41 б.

Қазақстан Республикасын индустриялық-инновациялық дамытудың 2015-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Кіру режимі: <http://www.baiterek.gov.kz/ru/programs/gpiir-2/> (қолданылған 26.03.2016).

Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрінің ҚР Президенті жанындағы Орталық коммуникациялар қызметінде өткен брифингте сөйлеген сөзінің тезистері. Кіру режимі: <http://mgov.kz/tezisy-vystupleniya-ministra-selskogo-hozyajstva-rk-na-brifinge-stsk-pri-prezidente-rk/> (қолданылған 26.03.2016).

Қазақстандағы ауыл, орман және балық шаруашылығы 2017-2021 / Қазақ және орыс тілдеріндегі статистикалық жинақ / Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің Статистика комитеті. Астана, 2014. 234 бет.

Қазақстан халқының шаруашылық қызметі / Қазақ және орыс тілдеріндегі статистикалық жинақ. Қазақстан Республикасы Статистика агенттігі. Астана. 2014. 188 б.

Өмірбаев М.Т. Қазақстан Республикасының агроөнеркәсіп кешеніндегі инновациялық технологияларды дамыту. «Вестник промышленность» баспасы. Кіру режимі: <http://365-tv.ru/index.php/analitika/kazakhstan/275-razvitie-innovatsionnykh-tehnologij-v-apk-kazakhstan> (қолданылған 26.03.2016).

Тәжібаева Р.М., Увайсова Ш.С. Агротехнопарктерді ұйымдастыру аграрлық сектордың инновациялық даму жолы ретінде // Агронарық мәселелері. 2015. No 4. С. 76-80.

Түлембаев А.Н., Омаров Қ.Т. Қазақстан Республикасының қорғаныс өнеркәсібі кәсіпорындарында инновациялық процестерді енгізу және дамыту // Мемлекеттік басқару және мемлекеттік қызмет. 2020. №3.

Түлембаев А., Джумадилова Ш. Қорғаныс өнеркәсібі кәсіпорындарындағы жобаларды басқару // Вестник АУЭС. 2020. №3.

Түлембаев А.Н., Джумадилова Ш.Ж. Қазақстан Республикасының әскери-өнеркәсіптік кешені кәсіпорындарында жобалық және инновациялық басқаруды дамытудағы шетелдік тәжірибені қолдану // ҚазҰУ хабаршысы. Экономикалық қатар. 2021. No 1 (127). 44-53 б.

Түлембаев А.Н., Сейдалиева Д.А. Қазақстан Республикасының әскери-өнеркәсіптік кешені кәсіпорындарының инновациялық қызметін дамыту // Сб. матер. ішкі ғылыми және практикалық конф. «Қазақстан Республикасының экономикасын жаңғырту дәуіріндегі инновациялар». - Нұр-Сұлтан: ЕҰУ олар. Л.Н. Гумилев, 2021. С.69-74.

REFERENCES

Abstracts of the speech of the Minister of Agriculture of the Republic of Kazakhstan at the briefing of the SSC under the President of the Republic of Kazakhstan. Access mode: <http://mgov.kz/tezisy-vystupleniya-ministra-selskogo-hozyajstva-rk-na-brifinge-stsk-pri-prezidente-rk/> (accessed 26.03.2016).

Agriculture, forestry and fisheries in Kazakhstan 2017-2021 / Statistical compendium in Kazakh and

Russian / Committee on Statistics of the Ministry of National Economy of the Republic of Kazakhstan. Astana, 2014. 234 pages.

Bizhanov A.Kh., Ismagambetov T.T. Formation of Kazakh identity as a factor in ensuring stability in the Republic of Kazakhstan // *Al-Farabi*. 2021. No. 1. Pp. 34-48.

Economic activity of the population of Kazakhstan / Statistical compendium in Kazakh and Russian. Agency of the Republic of Kazakhstan on statistics. Astana. 2014., 188 p.

Program “Agribusiness – 2020”. Access mode: <http://mgov.kz/programma-agrobiznes-2020/> (accessed 26.03.2016).

Science and innovation activity of Kazakhstan 2018-2021 // Statistical collection in Kazakh and Russian. Astana, 2015. 41 pages.

State program of industrial and innovative development of the Republic of Kazakhstan for 2015-2019. Access mode: <http://www.baiterek.gov.kz/ru/programs/gpiir-2/> (accessed 26.03.2016).

Tazhibaeva R.M., Uvaisova Sh.S. Organization of agrotechnoparks as a way of innovative development of the agrarian sector // *Problems of the agromarket*. 2015. No. 4. Pp. 76 - 80.

The main trends in the development of agriculture in the world economy. Access mode: <http://finuni.ru/osnovnye-tendencii-razvitiya-selskogo-hozyaystva-v-mirovoy-ekonomike/> (accessed 26.03.2016).

Tulembaev A.N., Omarov K.T. Implementation and development of innovative processes at enterprises of the defense industry of the Republic of Kazakhstan // *Public administration and public service*. 2020. No. 3.

Tulembaev A., Dzhumadilova Sh. Project management at the enterprises of the defense industry // *Vestnik AUPET*. 2020. No. 3

Tulembaev A.N., Dzhumadilova Sh.G. Application of foreign experience in the development of project and innovation management at enterprises of the defense industry of the Republic of Kazakhstan // *Bulletin of KazNU. Economic series*. 2021. No. 1 (127). Pp. 44-53.

Tulembaev A.N., Seidalieva D.A. Development of innovative activity of enterprises of the defense industry of the Republic of Kazakhstan // *Sat. mater. int. scientific-practical. conf. “Innovations in the era of modernization of the economy of the Republic of Kazakhstan.”* – Nur-Sultan: ENU them. L.N. Gumilyov, 2021. Pp. 69-74.

Umirzhaev M.T. Development of innovative technologies in the agro-industrial complex of the Republic of Kazakhstan. Publishing house “*Vestnik promyshlennost*”. Access mode: <http://365-tv.ru/index.php/analitika/kazakhstan/275-razvitie-innovatsionnykh-tehnologij-v-apk-kazakhstana> (accessed 26.03.2016).

Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

www: nauka-nanrk.kz

ISSN 2518–1467 (Online),

ISSN 1991–3494 (Print)

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en>

Заместитель директор отдела издания научных журналов НАН РК *Р. Жәліқызы*

Редакторы: *М.С. Ахметова, Д.С. Аленов*

Верстка на компьютере *Г.Д. Жадыранова*

Подписано в печать 28.02.2023.

Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать - ризограф.

27,5 п.л. Тираж 300. Заказ 1.

Национальная академия наук РК
050010, Алматы, ул. Шевченко, 28, т. 272-13-19